

HOCAM SUUT KEMAL YETKİN

Dr. Enise KANTEMİR (*)

Estetik ve Sanat Tarihi alanında ülkemiz sınırlarını aşarak evrensel bir değere sahip olan Suut Kemal Yetkin'i 18 Nisan 1980 günü sonsuza dek kaybettik. Ve asla yeri doldurulamayacak olan hocamızı güneşli bir bahar günü sonsuzluk alemine yolcu ettik.

Suut Kemal Yetkin, mutlu bir yaşam boyunca, çağdaş uygarlık düzeyinin koşullarına uygun bir tutum ve davranışla sürekli olarak kendini yenilemiş bir yazar, eleştirmen, estetikçi, denemeci, sanat tarihçisi, düşünür, yönetici, akademisyendi. Ama bana göre, «O» hepsinin ötesinde gerçek Atatürkçü bir eğitimciydi.

1965 yılında, Ankara Üniversitesi bünyesi içinde öğretime açılan Eğitim Fakültesi'nin kurucularından biri olan Suut Kemal Yetkin; bu fakültenin Güzel Sanatlar Eğitimi Kürsüsü başkanı olarak, yaş sınırı nedeniyle emekli olduğu 1973 yılına değin bu görevini büyük bir enerjiyle sürdürmüştür.

Suut Kemal Yetkin adını, Lise son sınıf edebiyat şubesinde iken Felsefe grubu içinde okutulan bana pek çekici gelen Estetik dersleri nedeniyle duymuş ve yazarını da Estetik kitabıyla tanımıştım. Bu ince kitap, o yıllar bana yepyeni bir sanat dünyasının kapılarını aralamıştı. ... Ne zaman Suut Kemal'in yazdığı bir kitap çıksa hemen alır okurdum. 1945- 46 yılları Üniversite öğrencisiyken yazarın «1942» yılında yayımlanmış olan «Estetik Dersleri» kitabından yararlanarak «Estetik Üzerine» adlı bir konferans vermiştim. «Eminönü Halkevinde» özellikle, «güzel», «iyi», «hoş», «yüce», «yararlı», «sempatik», gibi estetik değerleri şiirlerden örnekler seçerek somutlaştırmak istemiştim. Anısı, içimde hâlâ tazeliğini taşır. Ne heyecanlı ve ne güzel bir gecey-

* A.Ü. Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Kürsüsü.

di o gecel.. Büyük bir topluluk karşısında, okumadan konuşmak için aylarca bu konferansa hazırlanmışım.

Aradan yıllar geçti, baş döndürücü bir süratle. Doğu Anadolu, Orta Anadolu da öğretmenlik yıllarım. Sonra Ankara Atatürk Lisesi, Ankara Koleji öğretmenlik yıllarım....

1967 - 1968 de Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Kürsüsü öğretim görevliliği. Evet, bu kürsüye öğretim görevlisi olarak girmiştim ve Suut Kemal Yetkin, kem kürsü başkanı hem hocam ve hem de kısa zamanda çok sevip saydığımız onur verici aile dostumuz olmuştu. Ailece görüşürdük. Eşiyle birlikte bize geldikleri günler, eşim ve ben ne kadar mutlu olurduk. Hocam olmuştu. Çünkü önce mastır ve sonra da doktora programını tamamlamışım. Suut Kemal'den estetik doktrinler, barok sanat, ve edebiyat akımları derslerini aldık. Kürsüdeki arkadaşlarım İnci San. Cahit Kavcar ve Lisans öğrencileri 1967'den 1973 Temmuz'una dek onunla birarada çalışmış, onun sade fakat etkili konuşma, eleştiri ve sohbetlerinden yararlanmış, tartışmalarına katılmış gerçekten mutlu kişileriz.

Kürsümüz O'nun kişiliğiyle güçlendi. O, güçlü kişiliğinin baskı ve eziciliğini kullanmadan sorunların üstesinden gelirdi. Bizimle arkadaşça, dostça konuşurdu. Asla öğüt vermez, fakat uyarıcı olurdu. Çünkü «O» hoşgörülü ve alçak gönüllüydü.

Lisans dersleri ve özellikle kürsümüzdeki yüksek lisans ve doktora dersleri son derece doyurucu ve zevkli geçerdi. Bizimle olan toplantıları ise canlı bir yaşam kürsüsüydü. Sürekli tartışmaya, eleştiriye açıktı.

Özgür düşünceye saygılı olan hocamızın sanatın eğitimdeki yerini ve önemini çok iyi vurgulayan yazıları çağdaş fikir ve düşüncelerini taşımaktadır.

Suut Kemal Yetkin'e göre : «Gerçekçi bir eğitim ilim ve sanatın ayrılmaz işbirliğine dayanmaktadır. Bu bakımdan insanda köklü bir ihtiyaca cevap veren sanatın, kişiliği eğiten en önemli etkenlerden biri olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir. Sanat eğitiminin amacı, sanat için eğitim değil, sanatla eğitimidir. Böyle olunca yapılacak ilk iş, küçük yaşlardan itibaren insanı sanat eserleriyle karşı karşıya getirmek, uyuklama halindeki estetik

duygusunu geliřtirmektir. Bu ilk eğitim denemelerinden sonra-
dıkı öğrenci, sanat eserinin kendisiyle başbaşa kalabilir.
Mesele, insanda dođal olan sanat duygusunu geliřtirerek kiřili-
đini bütönlömek için, onu sanat eserini görmeye ve tatmađa ha-
zırlamaktır.»

Yeni yayımları sürekli izleyen ve «psikanaliz beni çok ilgi-
lendirir.» diyen Suut Kemal Yetkin, bu konuda pek çok incele-
meler bulunduđunu ve hatta 1934 de yayımlanan «Sanat ve
Psikanaliz» adlı makalesinde fikri sabitten sanat yoluyla nasıl
kurtulunacağını da belirtmişti.

Suut Kemal Yetkin : «Genel olarak eđitimin amacı, çocuđun
psikolojik tipini meydana çıkarmak ve her tipe tabii çizgiři için-
de geliřme, kendi biçimini bulma imkanı vermektir. Eğitim
konusunda özgürlüđün gerçek anlamı budur. Bu sebepten do-
layıdır ki, çocukların eğitiminde sanatın paha biçilmez bir önemi
vardır.» demişti. Çünkü Yetkin, çocuđun kiřiliđini bulana dek
sanat disipliniyle geliřtirilebileceđi görüşündeydi. Yetkin'in çok
önemli bulduđu, ve bu gün derinlikler psikolojisinin ortaya çı-
kardığı bir gerçek de : «İnsan denilen yaratığın yalnız bilinçten
ibaret olmadığı, bilincin, kat kat derinleşerek gittikçe karanlığa
gömölen altbilince oturmuř bulunduđu» gerçeđiydi. «O», bu
gerçeği şöyle anlatmaktadır : «Bu karanlık bölge, çocukluğun
ilk yıllarından başlayan, boşalma imkanı bulmazsa adeta maya-
laşarak tehlikelileşen türlü komplekslerin yaşadığı bölgedir. Ço-
cuk oynayarak, insan rüya görerek sanatçı yaratarak bu komp-
lekslerin zararından kurtulur. Burada, eğitim bakımından bizim
için önemli olan, sanatçının kendi komplekslerini sembollerle
yansıtan eserlerinde, seyredenin de kendi komplekslerini bula-
rak onlardan kurtulmasıdır. Alınan sanat zevkinde bu kurtulu-
şun payı büyük olsa gerektir. Çünkü komplekslerin zararlıdan
zararsıza getirilmesi, toplumca üstün hedeflere yöneltilmesi, ki-
ři ve toplum yönünden önemi çok büyük olan psikolojik bir me-
kanizmadır.»

Zamanın çok iyi deđerlendirilmesi geređini öđütleyen Suut
Kemal Yetkin řu görüşteydi : «Yarın'ı yüklenecek olan çocuk-
larımızı, eksiksiz yetiştirmek istiyorsak, rasyonel ve objektif dü-
řüncenin geliřimini; duygunluđun, hayal gücünün ve kiřisel
dünyanın gelişimi ile dengelemek; ilimle sanatın temelinde ya-

raticılık yattığına göre her iki güçten de çocukları ve gençleri yararlandırmak zorundayız.»

Dil alanında sürekli kendini yenilemiş bir yazar olarak öğrencilerime «O» nu örnek gösterirdim. Türkçeyi yazılı ve sözlü olarak bütün incelikleriyle bir suyun berrak akışı kadar akıcı, duru, sade fakat etkili bir biçimde kullanır, yerli yerinde sözcüklerden örülü, sağlam bir mantığın disiplini içinde sınırlı ve etkili bir konuşmayla dikkatlerimizi uyanık ve tetik tutmasını bilirdi. Ağır ağır sindirici bir tonla konuşur, gerekli vurgulamaları çok başarılı bir biçimde yapar, vücudun adali tonu demek olan, kapalı hareketleri çok iyi değerlendirir, açık hareketlerden ise hafifçe ellerini kullanır, sözcüklerin anlamı ile hafif el hareketleri arasında çok iyi uyum sağlardı.

Suut Kemal Yetkin çok yönlü bir kişiydi. Fransız Dili ve Edebiyatını ülkemizde en iyi bilenlerdendi. Fransızca'yı şiir gibi konuşurdu. Ve güzel bir diksiyonu vardı. Çoğu kez Türk edebiyatı yazarları ile Fransız edebiyatı yazarlarını karşılaştırır etki ve tepkileri örnekleriyle gözler önüne sererdi.

İyi bir deneme yazarıydı. Ülkemizde deneme türünün ilk ve en başarılı yapıtlarını Nurullah Ataç'la «O» vermişti.

İnceleyici araştırmacı bir yazardı. Bir gün kendisine : «Hocam konu seçerken metinlerinizi yazmadan önce nasıl bir hazırlığa girişir, yazarken hangi aşamalardan geçirirsiniz?» diye sordugumda ayrıntılı bir biçimde şu yanıtı almıştım : «Bir yazıya başlamadan önce konuyu sınırlandırırım. Konuyla ilgili o yazıyı kafamda canlandırırım. Her yerde onu düşünürüm. Genellikle ben konuyu değil, konu beni seçer. Otururken, okurken, dolaşırken hep onu düşünürüm. Uzun bir düşünme döneminden sonra araştırma faslı başlar. Araştırma için çeşitli, kaynaklara baş vururum; hepsini büyük bir titizlikle incelerim notlar alırım. Yerli ve yabancı kaynaklardan aldığım notlar fikir ve düşüncelerime dayanak olacak özelliktedir. Önce zihnimde bir plan taslağı yapar sonra bunu yazıya dökerim. Bu plana göre fikirlerimi tespit ederim; sonra bunları geliştiririm. Tekrar tekrar okuyarak gereksiz olanlarını atarım. Bu metni bir süre bir köşeye bırakır, unutturum; sonra yeniden taze bir yazıyla karşılaşmışçasına onu okurum. Uzunluk ve kısalık hakkında önceden kesin kararlı de-

ğilim, ama çok uzun yazılardan genellikle nefret ederim. Yazmada olduğu gibi okumada da benim için bu böyledir, mizacım bu olduğundan böyle yazar, okurum. Bittiğini anladığım, artık üzerinde düşünmek ve duymak istemediğim an, metin bitmiş sayılır.

Bir sırrım daha var : Bir kitap yazmak isteyince onu ders olarak okuturum. Kitaplar için baskı gerekeceğinden, daha derinlemesine ve daha yoğun bir çalışmaya koyulurum. Gerek bilimsel metin gerek bilimsel eser hazırlamada kısa ya da uzun aynı aşamalardan geçerim.

Kitap hazırlama daha uzun bir süre gerektireceğinden günlük ve haftalık yaşamımı ona göre planlarım. Geceleri saat ikiye kadar, çalışırım. En verimli yazma saatlerim gecelerdir.»

Türk sanatını evrensel kamuoyunda tanıtmak için verdiği uğraş saygıyla anılmaya değer. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü sırasında, ilk kez uluslararası düzeyde, «Türk Sanatları Kongresi» ni 1959 yılında düzenleyen «O» dur.

İyi bir eğitmen, hoca, güçlü bir sanatçı ve düşün adamı, başarılı bir yönetmen olan Suut Kemal Yetkin evine, eşine bağlı tutumlu bir kişiydi. Ancak eşinin uzun süren hastalığı onu içten yıkmıştı. Ölümünden kısa bir süre önce arkadaşlarım Dr. İnci San, Doç. Dr. Cahit Kavcar'la ziyaretine gitmiştik. Bizi, o her zamanki tebessümüyle karşılamıştı. Eşini görmek istediğimde bana : «hayalinde o eski güzelliğiyle kalsa daha iyi olmazmı » demişti. Kalbinden rahatsız olduğunu söylemişti ama eskisi gibi sevecen ve içtenlikle doluydu. Anılarını yazıyordu, bize gösterdi, lisenin son yıllarına kadar olan bölümü bitmişti. Bunları anlatırken heyecan doluydu. Ne yazık anılarını bitiremedi, keşke bitirebilseydi, anı edebiyatımız zengin bir yapıt kazanacaktı : ...

Eserlerinin pek çoğunu imzalayarak bize armağan etmişti. Onları, ve yıl başı kartlarını değerli anı belgeleri olarak hep saklıyacağım.

Söz gücünü kaybetti fakat gene de söylemek istiyorum. Hocam, sizi sohbetlerinizi pek çok arıyor ve asla geri gelmeyecek o günlere özlem duyuyoruz.

Nur içinde yat.

SUUT KEMAL YETKİN'İN YAŞAM ÖYKÜSÜ

1903 yılında Urfa'da doğan Suut Kemal Yetkin, Galatasaray Lisesinde orta öğrenimini; Paris'te Sorbonne'da ve Rennes Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yüksek öğrenimini tamamladı.

Yurda döndü, önce Gazi Eğitim Enstitüsü sonra Edirne Lisesi felsefe öğretmenliği yaptı. Bir ara müdür olarak aynı lisede yöneticilik görevini de üstlendi. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde doçent oldu «estetik ve sanat tarihi» derslerini okuttu (1933).

1936 - 1939 yıllarında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde estetik ve sanat tarihi doçenti olarak görev yaptı. Bir süre Milli Eğitim Bakanlığı Güzel sanatlar Genel Müdürlüğünde bulundu.

1942'de profesör olan Yetkin. 1942 - 50 yılları arasında iki dönem Urfa milletvekili olarak yaşamını sürdürdü.

1950 den sonra «O» nu gene üniversitede öğretim üyeliğine dönmüş olarak görüyoruz. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde iki kez Dekanlık görevlerini yürüttü. 1958'de Ord. Profesörlüğüne yükselen Yetkin, 1959 - 63 yıllarında Ankara Üniversitesi Rektörlüğü görevinde bulundu. Bu yıllarda kurulan Ankara Üniversitesi Basımevi «O» nun eseridir. Davetli olarak gittiği New York Columbia Üniversitesinde konuk profesör olarak bir yıl kadar Türk Sanatı dersleri verdi (1963 - 1964).

Suut Kemal Yetkin 1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi kurucuları arasında yer aldı. Kuruluşunda büyük emeği geçen Suut Kemal Yetkin, bu fakültenin Güzel Sanatlar Eğitimi Kürsüsü Başkanı oldu. Kısa bir süre sonra da Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümünü kurmak üzere davet edildi ve bunda da başarılı oldu. Hem Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü Başkanlığı hem de öğretim üyesi olarak her iki fakültede 1973 yılında yaş sınırı nedeniyle emekli olana dek görevlerini yürüttü.

Emekli olduktan sonra da evinde yazarlığını sürdüren Yetkin, 1974'te İslam Ülkelerinde Sanat, 1976'da Büyük Tedirginler, 1977'de Barok Sanat, 1978'de Edebiyat Üzerine Denemeler, 1979'da Estetik ve Ana Sorunları adlı eserlerini yayımladı. En son

lise son sınıf öğrenim yıllarına kadar geldiği anılarını yazarken, 1980 yılının 18 Nisan günü Ankara'da hayata veda etti.

Eserleri : 1923 de Şi'r-i Leyal adıyla bir şiir kitabı yayınlayan Yetkin'in 1930 dan sonra Varlık (1933), İnsan (1938 - 43), Ülkü (1941 - 44), Sanat ve Edebiyat Gazetesi (1947), Türk Dili (1951), Kültür Dünyası (1954 - 55,) dergilerinde felsefe sanat ve edebiyatın türlü konuları üzerinde yazıları çıkmıştır.

Suut Kemal Yetkin 1940'dan sonra deneme türüne ağırlık vermiş ve bu türün en başarılı örneklerini sunmuştur. Deneme türü yazılarını içeren kitapları : Edebiyat Konuşmaları (1944), Edebiyat Üzerine (1952), Günlerin Götürdüğü (1958), Düşün Payı (1960), Yokuşa Doğru (1963), Şiir Üzerine Düşünceler (1969), Denemeler (1972), Edebiyat Üzerine Denemeler (1978) adlarını taşır.

Diğer eserleri şunlardır : İslam Mimarisi (1954) L'Architecture Turque en Turquis (1962), Edebiyatta Akımlar (1967), Büyük Ressamlar (1967), Baudlaire ve Kötülük Çiçekleri (1967), Türk Mimarisi (1970), L'Ancienne Peinture Turque (1970), Estetik Doktrinler (1972), İslam Ülkelerinde Sanat (1974), Büyük Tedirginler (1976), Barok Sanat (1972), Estetik ve Ana Sorunları (1979).

Bunların dışında Suut Kemal Yetkin'in Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarında çıkmış çevirileri, yerli ve yabancı dergilerde yayımlanmış inceleme, araştırma ve bilimsel yazıları vardır.